

УДК 792.8 – 371. 311

Кирилюк В. М.

СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ ФОЛЬКЛОРУ У НАВЧАННІ ДІТЕЙ ХОРЕОГРАФІЇ

У статті підкреслюється важливість вивчення фольклору в хореографічних колективах, роль народної культурної спадщини у формуванні національної свідомості підростаючого покоління.

Ключові слова: фольклор, національне виховання, український народний танець, народні свята, прийоми педагогічної техніки.

Постановка проблеми. Проблема духовності в широкому значенні виникла в період знецінення культурної національної традиції й дискредитації ідейних основ суспільства. Особливо небезпечним є історичне безпам'ятство, втрата відчуття традицій, відповідальності за збереження й розвиток своєї культурної спадщини. Шлях до відродження національної культури лежить через повернення до духовних джерел суспільства, звернення до пам'яток народної культури, що в складних процесах соціалізації замінювалися абстрактним просвітительством [1].

Відродження культурної спадщини минулого, формування інтересу до неї, звернення до фольклору впливають на емоційну і моральну сфери особистості. У творчості істинно народній, естетика – наука про красу – завжди тісно пов'язана з етикою – наукою про добро. Музичний і усний фольклор – це завжди навчання добру, а народний танець несе в собі народні традиції, є джерелом духовності й мудрості. Танці пробуджують глибини національної самосвідомості, розвивають уявлення й естетичний смак, долучають до таємниць народних вірувань, традицій і звичаїв, допомагають зрозуміти специфіку життя наших пращурів [3]. Отже, важливо, для формування національної свідомості, на уроках хореографії використовувати фольклорний матеріал.

Метою статті є висвітлення особливостей використання фольклорного матеріалу під час занять вихованців хореографічного колективу.

Результати теоретичного дослідження. Відомо, що записаний у народі танець дістає справжнє життя лише тоді, коли знаходить своє сценічне втілення, коли його виконують танцюристи. Дякуючи М. Лисенку, П. Чубинському, Ф. Колеснику, М. Грінченку, В. Верховинцю, В. Гнатюку, В. Шухевичу, С. Титаренку, І. Ющину, збереглися для нащадків неоціненні скарби народної культури, створеної на протязі віків.

Аналізуючи дослідження українського народного танцю, можемо зауважити, що зібрано, записано і систематизовано велика кількість різноманітних рухів з Полісся, Поділля, Волині, Прикарпаття, Буковини, Закарпаття, а також центральної і південної України. Неоціненний внесок у розвиток і збагачення хореографії зробили П. Вірський, В. Петрик, К. Балог, Д. Ластівка, О. Гомон та ін.

Хореографічні колективи із задоволенням беруть у свій репертуар українські народні танці в сценічній обробці. Проте, на жаль, сьогодні залишається мало дослідженим вплив хореографічного фольклору на виховання підростаючого покоління і специфіку використання фольклорного матеріалу на уроках танців і в позаурочий час.

Аналіз результатів дослідження. Український народний танець, коріння якого йде у сиву давнину, має багату й цікаву історію, нерозривно пов'язану з історією України. Танці відрізняються різноманітністю жанрів, різних за походженням, характером, тематикою, роллю в побуті. Український танець – це прекрасний матеріал для виховання виконавської, хореографічної культури, необхідний засіб формування в дітей почуття прекрасного, патріотизму, любові до рідної культури й мистецтва. Вивчення фольклору не треба розглядати як реанімацію минулого в нашому повсякденному побуті. Головне – учити цінувати минуле, розкривати, пізнавати красу народного танцю [5].

Особливу значимість для формування національної самосвідомості особистості відіграє фактор етнічності в рамках освітньої установи, особливо орієнтованість на традиційну народну культуру й рівень сформованості на її основі естетичної і національної культури особистості. Найбільш продуктивно вона формується через виховну систему на основі традиційного народного мистецтва [4].

Прийоми педагогічної техніки – це майстерні знахідки педагога-хореографа. Вони ніби перетікають один одного, таким чином складаючись в систему. Результатом цього процесу є добре організована праця балетмейстера, добре організований хореографічний колектив, добре організовані уроки танців.

Кожен педагог-хореограф, виходячи зі свого досвіду, з роками формує свою систему навчання і виховання юних танцюристів. Базових принципів хореографічного навчання налічують всього п'ять. Але кожен із них реалізується за допомогою великої кількості конкретних прийомів [3].

Інсценізація обрядів – це один із видів виховної діяльності у хореографічному колективі, що має на меті створення максимально сприятливих умов для розкриття й розвитку здібностей вихованців, задоволення їхніх потреб у спілкуванні, розвитку духовного світу, у формуванні високих моральних і естетичних принципів [3].

Цінність інсценізації обрядів багато в чому визначається успіхом підготовчих етапів. Зіткнення, пізнання й занурення у світ народного мистецтва й творчості формують естетичні й моральні ідеали. Через народні танці, обряди, усну народну творчість і художні предмети побуту передаються і зберігаються естетичні погляди й дух народу, здійснюється зв'язок між поколіннями, інакше оцінюється внесок української національної культури в загальнолюдську.

У підготовці обрядодії знайдеться справа для всіх учасників колективу та їхніх батьків, починаючи від написання сценарію до виготовлення макетів, декорацій, реквізиту, костюмів, розучування ролей, а також у внутрішній технічній і хореографічній підготовці.

Відродження народного мистецтва й традицій – основна думка, що пронизує підготовку інсценізації обряду. Для показу народних обрядів збираються (по можливості) справжні витвори народних промислів, посуд, швейні вироби, гончарні й дерев'яні предмети народної творчості [2].

Прикладом такого роду виховної справи є інсценізація «Андріївських вечорниць», «Маланки», «Веснянок», «Русальних свят». Учасники ансамблю «Калинонька» ДМШ м. Ніжина Чернігівської області познайомили глядачів із традиційною формою спілкування й дозвілля селянських поселень у минулому – вечорницями й вулицями, гаданнями та різноманітними обрядодіями. Були підготовлені костюми з урахуванням особливостей стилю одягу Чернігівщини, оформлена «світлиця», причому використовувалися стилізовані елементи української хати – на стінах розвішані вишиті рушники, поставлена піч, оформлений «красний» куточок.

Потрібно залучати учасників до різноманітних видів пошуково-дослідницької діяльності в галузі народного хореографічного мистецтва чи етнографії. Педагогічна мета тут фокусується на пробудженні й культивуванні потреби приносити користь колективу своєю особистою участю у фольклорних і етнографічних пошуках.

Свято й святкова діяльність є потужним педагогічним засобом, використання якого дозволяє сформувати у вихованців навички правильного поведіння, морально-етичні якості особистості, поліпшувати мікроклімат у колективі, виховувати культуру спілкування й етнокультуру [1].

У рамках реалізації програми естетичного впливу на особистість вихованця найважливіше місце займає технологія організації й проведення дитячого фольклорного свята як однієї із традиційних форм національно орієнтованої моделі виховної діяльності підростаючої особистості.

Народні свята – це багатогранне суспільне явище, що відображає буття кожної людини й суспільства в цілому. Будучи невід'ємною частиною соціального життя, свята впливають на життя особистості й виступають як особливий вид людської діяльності, що виражає гармонію людини й суспільства або прагнення до неї [5].

Про соціальну значущість свят пишуть багато дослідників цієї проблеми (Г. Чорний, Я. Белоусов, Т. Бернштан, А. Мазаєв). Г. Чорний, зокрема, відзначає, що свято саме по собі представляє етико-соціальне явище. Масовість, барвистість, піднесеність і романтична забарвленість свят, доступність сприйняття закладених у них моральних, естетичних ідей роблять їх ефективним засобом формування моральних почуттів і навичок правильного поведіння [4]. К. Жигульський відносить поняття «свято» і «свята» до соціально-художніх цінностей, які сприяють формуванню особистості, духовному розвитку людини й суспільства [3]. Зі створюваних народом свят можна дізнатися про політичне, історичне й духовне життя суспільства, визначити ідеї, інтереси й прагнення різних соціальних верств.

У житті кожного народу свята займають особливе місце. Вони пов'язані зі святковим станом людини, що спонукає її до участі в тому або іншому святково-обрядовому дійстві. Відчуття святковості – це відчуття радості, бадьорості, піднесеності духу.

Таким чином, свято й святкова діяльність є потужним педагогічним засобом, використання якого дозволяє сформувати у вихованців навички правильного поведіння, морально-етичні якості особистості, поліпшувати мікроклімат у колективі, виховувати культуру спілкування і етнокультуру. Свято дозволяє дитині розкритися для інших людей.

Висловлені вище положення дозволяють зробити висновок, що святкова діяльність сприяє соціалізації особистості, тобто її ефективній адаптації в суспільстві й здатності деякою мірою протистояти суспільству, частині тих життєвих колізій, які заважають її саморозвитку, самореалізації й самоствердженню [1]. Однак соціально-педагогічна цінність свят визнається педагогами не завжди. Висловлюються припущення, що масове свято нівелює індивідуальність, не робить належного педагогічного впливу на кожну особистість. Дійсно, це відбувається в тому випадку, коли святкові дії організуються й проводяться без продуманого аналізу, психолого-педагогічних потреб спільноти людей, без врахування мотивів участі дітей у святі.

Звернення до можливостей істинно народних свят дозволяє уникати цих помилок, тому що сама природа свят передбачає взаємодію, спілкування й співпрацю всіх його учасників. Зазвичай народні свята мають виховне значення, адже вони формують особистість, створюючи довкола неї постійне поле етнопедагогічного впливу [2]. Народні свята пройшли перевірку часом, завоювали своє право на життя, тим самим довівши свою актуальність. Спроби відродження й розвитку самобутньої етнокультури, етнічної ідентифікації особистості дозволяють використати найкорисніше з народного досвіду. У цьому сенсі роль батьків, традицій, родини, змісту й значення рідної домівки, відродження пам'яті предків, трепетності до кровних родичів, повернення до релігії предків, культ природи будуть сприяти становленню гуманістичної, національно орієнтованої системи виховання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Одна з головних переваг дитячого фольклорного свята полягає в тому, що, використовуючи найбагатший арсенал емоційно-виразних засобів, воно забезпечує різноманіття прийомів і методів педагогічного впливу, створює для кожного вихованця, відповідно до його індивідуальних і статевовікових особливостей, схильностей та інтересів, умови для самостійної й колективної творчої діяльності.

Використані джерела

1. Бондаренко Л. Методика хореографічної роботи в школі і позашкільних закладах / Л. Бондаренко. – К. : Музична Україна, 1985. – 248 с.
2. Гін А. Прийоми педагогічної техніки / А. Гін. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 176 с.
3. Кирилюк В. М. Психолого-педагогічні основи формування дитячого хореографічного колективу / В. М. Кирилюк. – Ніжин : Видавництво НДУ імені Миколи Гоголя, 2006. – 101 с.
4. Лізинський В. М. Прийоми та форми в навчальній діяльності / В. М. Лізинський. – Харків : Веста: Видавництво «Ранок», 2007. – 160 с.
5. Тараканова А. П. Система хореографічного виховання у школах і позашкільних закладах : [навчальний методичний посібник] / А. П. Тараканова. – К. : ІЗМН, 1996. – 282 с.

Kyrylyuk V. M.

SPECIALTY OF THE FOLKLORE USAGE IN THE CHILDREN TEACHING CHOREOGRAPHY

The factor of ethnicity within the educational institution, especially the focus on traditional folk culture and the level of formation on the basis of its a esthetic and national culture of the individual, plays a special role for the formation of the national identity of the individual. It is most productively formed through an educational system based on traditional folk art. Means of pedagogical techniques are masterful finds of the teacher-choreographer. They seem to fixe to each other, thus forming into the system. The result of this process is well-organized work of the choreographer, well-organized choreographic team, well-organized dance lessons.

Each pedagogue-choreographer, basing on his experience, over they ears forms his own system of training and education of young dancers. There are only five basic principles of choreographic training. But each of them is realized within a large number of specific techniques. Staging of ceremonies is one of the types of educational activities in the choreographic team, which aims to create the most favorable conditions for the disclosure and development of the abilities of pupils, meeting their needs for communication, the development of the spiritual world, the formation of high moral and aesthetic principles.

It is necessary to involve participants in various types of research activities and development in the field of folk choreographic art or ethnography. The pedagogical purpose here focuses on the awakening and cultivation of the need to bring the collective's benefit to its personal participation in folklore and ethnographic searches.

Holiday and festive activities serve as a powerful pedagogical tool, the use of which allows students to form the skills of proper behavior, moral and ethical qualities of the individual, to improve the microclimate in the team, to cultivate the culture of communication and ethnic culture.

Key words: *folklore, national education, Ukrainian folk dance, folk festivals, receptions of pedagogical technique.*

Стаття надійшла до редакції 23.11.2017 р.